

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

9 04 20 15 р.

м. Київ

№ 414

Про проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Психологічні засади інноваційних технологій розвитку особистості» на базі Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер»

На виконання наказу Міністерства освіти і науки від 06.08.2013 № 1106 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року», відповідно до пунктів 2.5, 2.7, 2.10 Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 № 522, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 26.12.2000 за № 946/5167 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 30.11.2012 № 1352), Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 114 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 23.11.2009 № 1054), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.05.2002 за № 428/6716, враховуючи лист Інституту психології ім. Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України від 04.09.2013 № 674-01-15, лист Департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 06.06.2014 № 063-2879, висновки науково-методичної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України від 24.11.2014 (протокол № 7), з метою розроблення інноваційних психологічних технологій для розвитку особистості учня у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу в умовах інформатизації та диференційованого особистісно-орієнтованого навчання

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити як такі, що додаються:

1.1. Заявку на проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «Психологічні засади інноваційних технологій розвитку особистості» на базі Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер» на 2015-2019 роки;

1.2. Програму дослідно-експериментальної роботи за темою «Психологічні засади інноваційних технологій розвитку особистості» на базі Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер» на 2015-2019 роки.

2. Надати Києво-Печерському ліцею № 171 «Лідер» статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня.

4. Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України (Максименко С. Д. - за згодою) забезпечити наукове керівництво дослідно-експериментальною роботою за вищезазначеною темою.

5. Департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчому органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (Фіданян О. Г.) надавати організаційну допомогу у дослідно-експериментальній роботі Києво-Печерському ліцею № 171 «Лідер».

6. Інституту модернізації змісту освіти:

6.1. Забезпечити загальну координацію дослідно-експериментальної роботи за темою «Психологічні засади інноваційних технологій розвитку особистості»;

6.2. Заслухати у вересні 2015 року звіт експериментального навчального закладу про завершення I (організаційно-підготовчого) етапу дослідно-експериментальної роботи.

7. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Заступник Міністра

 Павло Полянський

ЗАЯВКА

на проведення дослідно-експериментальної роботи
за темою «**Психолого-педагогічні засади інноваційних технологій
розвитку особистості**» на базі Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер»

Актуальність експерименту. Розвиток системи освіти в Україні визначається Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., затверджену Указом Президента України від 25 червня 2013 р. № 344, Концепцією профільного навчання в старшій школі, відповідно до яких одним із головних завдань є відродження та розбудова національної системи освіти та виведення її на світовий рівень.

У процесі виховання і навчання дитини перед педагогами і батьками постають різноманітні завдання, що спрямовують розвиток її особистості у визначеному суспільством напрямку. Вихователі, вчителі, шкільні психологи, батьки мають розуміти діалектичний характер розвитку особистості, допомагати дитині усвідомлювати суперечності сучасного суспільства, знаходити адекватні способи їх подолання, тобто забезпечувати умови для здійснення «саморуху» у становленні особистості дитини.

Особистісно-орієнтована система навчання створює умови для повноцінного інтелектуального, творчого, морального, фізичного розвитку дитини, примноження культури та духовності в усій різноманітності національних і світових зразків, тобто є школою самореалізації і самоздійснення особистості, школою життєтворчості та культурного виховання.

Метою експерименту є практична перевірка ефективності застосування інноваційних психолого-педагогічних технологій, спрямованих на сприяння розвитку особистості учня у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу в умовах диференційованого особистісно-зорієнтованого навчання.

Об'єкт дослідження: навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу.

Предмет дослідження: вплив інноваційних психолого-педагогічних технологій на розвиток особистості учня в загальноосвітньому навчальному закладі.

Гіпотеза дослідної експериментальної роботи ґрунтується на припущенні про те, що особистісний розвиток учня може бути більш ефективним за умови застосування інноваційних психолого-педагогічних технологій в навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу.

На основі визначеної мети та висунутої гіпотези розроблено і обґрунтовано наступні **завдання експерименту**:

– Проведення теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, визначення проблем в організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах України.

– Визначення проблем у навчально-виховному процесі, які можна вирішити за допомогою інноваційних психолого-педагогічних технологій.

– Теоретичне обґрунтування системи інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості, які впроваджуються в навчально-виховний процес ЗНЗ.

– Розробка інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня для вирішення конкретних проблем. Теоретичне обґрунтування їх доцільності, розробка умов застосування.

– Впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня.

– Впровадження у практику роботи ЗНЗ інноваційних психолого-педагогічних технологій, спрямованих на забезпечення професійного самоздійснення особистості вчителя.

– Розробка науково-методичного інструментарію для проведення експериментального дослідження та моніторингу ефективності інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості.

– Здійснення експериментальної перевірки ефективності впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня в системі роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

– Здійснення експериментальної перевірки ефективності впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості вчителя в системі роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

– Узагальнення результатів, отриманих в ході експериментальної роботи.

– Розробка науково-методичних рекомендацій щодо впровадження системи інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу.

Теоретико-методологічною основою експерименту є Закон України «Про освіту», праці педагогів: В.І. Бондара, І.Я. Лернера, М.І. Махмутова, О.Я. Савченко; філософські та психолого-педагогічні праці про особистість як суб'єкт життєдіяльності і розвитку та праці психологів щодо саморуку і самореалізації, методів і умов розвитку особистості: Л.С. Виготського, В.В. Давидова, С.Л. Рубінштейна, Г.С. Костюка, С.Д. Максименка, І.Д. Беха, О.В. Киричука, Н.В. Чепелевої, М.Л. Смульсон, В.О. Моляко, А. Маслоу, Р. Мея тощо; дослідження Д.Б. Ельконіна, Т.Я. Гальперіна, В.В. Давидова, О.К. Дусавицького, С.Д. Максименка, В.В. Репкіна, В.В. Рубцова, Ю.І. Машбиця як основа теорії розвивального навчання та творчої діяльності

дитини; психодіагностичні методики для виявлення рівня розвитку мотивації до навчання, пізнавальних психічних процесів та креативних здібностей дітей.

Основні ідеї експерименту

Психолого-педагогічний проект **«Психолого-педагогічні засади інноваційних технологій розвитку особистості»** ґрунтується на принципі пріоритету розвивального навчання та виховання. Сучасний стан суспільного розвитку поставив перед школою та освітою принципово нове завдання – виховання особистості в умовах демократизації суспільних інститутів, в умовах диференційованого особистісно-орієнтованого навчання.

На заміну суб'єктно-об'єктним відносинам між тим, хто навчає, і тим, хто навчається, мають прийти суб'єктно-суб'єктні відносини, при яких учасники навчального процесу активні, рівноправні у взаємодії і взаємно пошановані. Важливим також є забезпечення кожному учневі таких умов, за яких він міг би найкращим чином реалізувати свої потенційні можливості та здібності.

Вбачаємо необхідність змінення традиційного підходу до уроку. А саме - впровадження в навчально-виховний процес уроків нового типу, де поряд із звичайними засобами і прийомами навчання будуть впроваджуватись і психологічні методи (вправи, ігри тощо).

Опираючись на думку Г.С. Костюка, що процес становлення людської особистості здійснюється як «саморух», якому властива єдність зовнішніх і внутрішніх умов. За формулою детермінації, яку висунув С.Л. Рубінштейн, зовнішні умови впливають на процес розвитку через внутрішні умови, що містяться в самому індивіді.

Діяльнісне опосередкування особистісного розвитку учня (С.Д. Максименко) може бути більш ефективним за умови застосування інноваційних психолого-педагогічних технологій в навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу. Таке середовище дійсно буде навчаючим, проектуючим, розвиваючим, формуючим і самоздійснюючим. У свою чергу це створить умови для гуманізації навчально-виховного процесу в навчальному закладі; забезпечить більш сприятливі умови для саморозвитку особистості учня; допоможе учням в пізнанні себе, своїх здібностей, нахилів, інтересів, у реалізації своїх можливостей в навчально-виховному процесі; розкриє потенційні можливості кожного учня; підвищить якість навчально-виховного процесу; активізує гармонійний розвиток родинної та шкільної освіти; підвищить рівень мотивації учнів до навчання; позитивно вплине на активізацію пізнавальних процесів та, як результат покращить якість знань учнів. Діяльнісний підхід дає змогу організувати творчу самоздійснюючу діяльність учнів в межах кожного навчального предмету, кожного уроку.

Створення та впровадження в навчально-виховний процес ЗНЗ інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня дозволять максимально оптимізувати процес його повноцінного особистісного розвитку.

Наукові психолого-педагогічні принципи, на основі яких здійснюється дослідно-експериментальна робота у ліцеї, узгоджуються з загальними психолого-педагогічними принципами та віддзеркалюють сучасний рівень розвитку та напрями становлення нової освіти в Україні:

– **демократизації**, що передбачає самостійність школи у вирішенні основних питань змісту її діяльності, розвитку різноманітних форм співробітництва та партнерства, встановлення довіри між учасниками педагогічної діяльності;

– **науковості**, наукового обґрунтування форм, методів і змісту навчання, здійснення завдань з урахуванням результатів наукових досліджень у педагогіці і психології;

– **гуманізації та гуманітаризації**, які визначають завдання збереження й відновлення екології людини: її тілесного й духовного здоров'я, сенсу життя, особистої свободи, моральності, щастя, всебічного розвитку, прояву здібностей, обдаровань, талантів;

– **культуровідповідності** як принципу збереження, передачі, відновлення й розвитку української національної та світової культури засобами освіти, що зорієнтовує освіту на виховання людини культури шляхом інтеграції освіти в культуру й, навпаки, культури - в освіту;

– **соціалізації**, тобто забезпечення оптимальних умов для засвоєння й відтворення індивідом соціального досвіду, що свідчить про природне безболісне входження людини в життя суспільства та закладення в освіту механізмів адаптації, самоздійснення, життєтворчості, рефлексії, виживання, збереження індивідуальності кожної дитини;

– **безперервності, наступності та інтеграції**, що забезпечує єдність усіх ланок освіти (від дошкільної до вищої), взаємодію ліцею з іншими закладами освіти та організаціями на основі співдружності, спрямованої на поглиблення, профільність, конкретизацію освітнього процесу, його наступність і цілісність, набуття освіти впродовж усього життя за умови інтеграції та поглиблення набутих раніше знань;

– **варіативності** як можливості широкого вибору форм і методів навчання та виховання з метою задоволення індивідуальних запитів дитини, її пізнавальних та інтелектуальних інтересів і можливостей; розвитку мережі класів (за вибором), факультативних курсів, гуртків, секцій, клубів, студій;

– **індивідуалізації**, що забезпечує розвиток здібностей особистості до самопізнання, саморегуляції, самоконтролю, самоорганізації;

– **гармонізації** родинної та шкільної освіти, тобто створення умов, за яких батьки виступають першими вчителями й партнерами; тісне співробітництво й співпраця з батьками для досягнення спільної мети розвитку кожної дитини.

Для вирішення завдань експерименту використовуються загальнонаукові методи:

– **історико-логічний**: теоретичний і порівняльний аналіз нормативно-правових актів, документів і матеріалів з питань реформування системи освіти;

– **історико-педагогічний** аналіз філософської, педагогічної, медичної, соціологічної, психологічної та методичної літератури (монографії, періодичні видання, матеріали науково-практичних конференцій, навчальні програми, посібники тощо) та узагальнення отриманої інформації;

– **емпіричні методи**: психодіагностичні (анкетування, інтерв'ювання, опитування, бесіди); соціометричні (скринінг, моніторинг); прогностичні (експертних оцінок, узагальнення незалежних характеристик тощо); обсерваційні (констатуючий та формуючий експерименти).

Основний метод дослідження – **генетико-моделюючий** метод, який має на меті вивчення саме цілісної особистості, що саморозвивається.

Аналітична складова генетико-моделюючого методу спрямована на виокремлення змістових рухливих одиниць генези і самомоделювання.

Принципи побудови генетико-моделюючого методу:

– **принцип аналізу за одиницями**: вивчення на основі логіко-психологічного аналізу суперечливої одиниці – нужди, яка тримає в собі абстракції в нерозвиненій формі примат цілого: біологічного і соціального);

– **принцип єдності біологічного і соціального**: відкриває дійсну сутнісну природу витоків активності особистості, вивчення онтогенезу від його початку, дослідження механізмів виникнення потреб і нужди (розгляд існування особистості як становлення здатної до саморозвитку вихідної біосоціальної єдності).

– **принцип креативності**: «зустріч» нужди з численними і різноманітними об'єктами і явищами не просто породжують потреби, вони зумовлюють цілепокладання та розвиток власних і унікальних засобів досягнення цілей; креативність є вищою формою активності особистості і означає її прагнення виразити свій внутрішній світ.

– **принцип рефлексивного релятивізму**: фіксує принципову неможливість встановлювати точні виміри і фіксувати остаточно вищі унікально-творчі вияви особистості.

– **принцип єдності експериментальної і генетичної ліній розвитку особистості**: поєднання генетичної лінії розвитку з експериментальною можливе не шляхом формування (привласнення здібностей), а шляхом створення в експерименті особливих умов розгортання і «уповільнення» становлення цілісних одиниць аналізу. Це має відбуватися на тлі різноманітних (але фіксованих) можливостей для самомоделювання. Психічні явища людини не існують окремо і розрізнено, у своїй сукупності вони складають унікальний і неповторний візерунок – психологічну цілісність (міжфункціональну психологічну систему).

Отже ми розуміємо особистість як форму існування психіки, яка являє собою цілісність, здатну до саморуху, самовизначення, самоздійснення, свідомої предметної діяльності і саморегуляції та має свій унікальний і неповторний внутрішній світ.

База експерименту: Києво-Печерський лицей № 171 «Лідер» (перелік загальноосвітніх навчальних закладів, які планується залучити до експерименту наведено у додатку 1). Також у процесі проведення експериментального дослідження до участі у ньому можуть долучатися і інші загальноосвітні навчальні заклади, які працюють над вирішенням аналогічних завдань.

Достовірність результатів забезпечуватиметься коректним використанням методик і технологій за погодженням із науковими керівниками та консультантами експерименту; кількісною і якісною обробкою експериментальних даних, систематичним порівняльним аналізом розвитку особистості учня.

Наукова новизна полягає у створенні та впровадженні в навчально-виховний процес інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості, які дозволять максимально оптимізувати процес повноцінного психологічного розвитку особистості учня.

Теоретичне та практичне значення: розроблення інноваційних психолого-педагогічних технологій, які є експериментально вивіреними і являють собою синтез міждисциплінарного наукового знання; інформаційно-методичний супровід фахівців, які здійснюватимуть педагогічну та психологічну роботу з педагогами; інформаційно-методичний супровід фахівців, які здійснюватимуть педагогічну та психологічну роботу з учнями; впровадження інноваційних психологічних технологій розвитку особистості в навчально-виховний процес ЗНЗ; видання методичного комплексу посібників, методичних рекомендацій для реалізації розробленої системи інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості; розроблення методичних рекомендацій щодо внесення відповідних змін до шкільних програм.

Терміни проведення експерименту: вересень 2015 року – грудень 2019 року.

Етапи експериментального дослідження

Етап: Організаційно-прогнозуючий (вересень 2015 р. - травень 2016 р.)

Аналіз існуючих в сучасній психологічній та педагогічній науці інноваційних технологій навчання, розвитку, проектування, формування і самоздійснення особистості.

Проведення теоретичного аналізу психологічних та педагогічних праць згідно з темою дослідження.

Визначення принципів, методів та методик для проведення психолого-педагогічних досліджень за темою експерименту.

Теоретичне обґрунтування системи інноваційних психологічних технологій розвитку особистості, які впроваджуються в навчально-виховний процес ЗНЗ:

- підготовка науково-теоретичного обґрунтування проблеми дослідження;
- розробка програми науково-дослідної та експериментальної роботи.

Нормативно-правове забезпечення експерименту:

- прийняття відповідних рішень педагогічною радою, конференцією гімназії.

Проведення науково-практичного семінару для керівників навчальних закладів, громадськості та науковців на тему: «Інноваційні психолого-педагогічні технології розвитку особистості в навчальному закладі».

Підведення підсумків організаційно-прогнозуючого етапу дослідження.

II етап: Діагностично-констатуючий (червень 2016 - травень 2017 р.)

Забезпечення умов для проведення експерименту: укладання угод, складання та затвердження відповідних штатних розкладів.

Здійснення констатуючого дослідження, спрямованого на визначення особистісних особливостей учнів.

Здійснення констатуючого дослідження, спрямованого на визначення особливостей професійного самоздійснення вчителів.

Розробка інноваційних психологічних технологій розвитку особистості учня в навчально-виховному процесі ЗНЗ.

Узагальнення діагностики, визначення критеріїв досягнення результатів, методик діагностики, принципів аналізу. Розробка анкет, тестів, інших методів діагностики, форм звітності закладів освіти, що працюють в експерименті.

Прогнозування позитивних і негативних результатів експериментальної роботи.

Поповнення банку даних вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій в освітній процес.

Розробка критеріїв оцінки досягнення очікуваних результатів дослідно-експериментальної роботи.

Проведення консультацій для педагогів, учнів та батьків з теми експериментальної роботи.

Впровадження у практику роботи ЗНЗ інноваційних психолого-педагогічних технологій, спрямованих на забезпечення професійного самоздійснення особистості вчителя.

Проведення науково-практичного семінару для керівників закладів освіти на тему «Застосування інноваційних психолого-педагогічних технологій в загальноосвітньому навчальному закладі».

Консультації для керівників освітніх закладів щодо залучення до експерименту.

Вивчення освітньо-кваліфікаційного рівня забезпеченості педагогічними кадрами експериментальних закладів.

Визначення методів, програми моніторингових досліджень результатів експерименту.

Створення банку методик психологічного супроводу експерименту.

Розробка алгоритму адміністративного супроводу експерименту.

Підготовка психолого-педагогічних методичних рекомендацій щодо впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості.

Підведення підсумків діагностично-констатуючого етапу дослідження.

III етап: Науково-дослідний (червень 2017 р. – травень 2019 р.)

Інформаційно-методичний супровід фахівців, які здійснюватимуть педагогічну та психологічну роботу з учнями.

Інформаційно-методичний супровід фахівців, які здійснюватимуть педагогічну та психологічну роботу з вчителями.

Випробування та аналіз особливостей застосування інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учнів в навчально-виховному процесі ЗНЗ.

Створення контрольних груп для перевірки ефективності розроблених та впроваджених в навчально-виховний процес ЗНЗ інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня.

Перевірка ефективності інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня в експериментальних та контрольних групах.

Поповнення електронного банку даних з інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості.

Проведення моніторингу уроків та занять за інноваційними психолого-педагогічними технологіями розвитку особистості учня в експериментальних класах.

Проведення аналізу якості і результатів уроків та занять за інноваційними психолого-педагогічними технологіями розвитку особистості учня в експериментальних класах.

Апробація інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості для підвищення якості освітніх послуг.

Проведення конференції для педагогічної громади міста «Психолого-педагогічні умови розвитку особистості».

Проведення семінарів-практикумів, майстер-класів для керівників навчальних закладів та педагогів «Інноваційні психолого-педагогічні технології розвитку особистості», «Психолого-педагогічні інновації на уроці як засіб досягнення якості навчання учнів», «Інноваційні психолого-педагогічні технології як засіб професійного самоздійснення вчителя» тощо.

Організація діяльності вчителів-експериментаторів. Проведення майстер-класів з інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості.

Проведення моніторингових досліджень, констатуючих зрізів.

Визначення способів запобігання та корегування можливих негативних наслідків експерименту.

Підведення підсумків науково-дослідного етапу дослідження.

IV етап: Контрольно-узагальнюючий (червень 2019 – грудень 2019 р.)

Забезпечення умов методичного супроводу впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості.

Теоретико-практичне оволодіння психологами, вчителями-предметниками, адміністрацією навчальних закладів, включених в експеримент, розробленими інноваційними психолого-педагогічними технологіями розвитку особистості.

Впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в навчально-виховний процес ЗНЗ.

Підготовка до видання методичного комплексу посібників, методичних рекомендацій для реалізації інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня.

Методична допомога та корекція процесу впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості.

Система методичних заходів для вчителів щодо реалізації впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості з метою підвищення ефективності уроку.

Проведення підсумкової методичної конференції за темою «Стан, проблеми, перспективи впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в навчальному закладі».

Визначення алгоритму ефективного застосування та впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в навчально-виховному процесі ЗНЗ в умовах диференційованого особистісно-орієнтованого навчання.

Проведення комплексного аналізу результативності впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості.

Кількісний та якісний аналіз результатів експерименту на основі визначених критеріїв; впровадження методів і методик, що розвивають особистість.

Підготовка наукового звіту про результати експериментальної роботи.

Проведення Всеукраїнського науково - практичного семінару на тему «Психологічні засади інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в навчально-виховному процесі ЗНЗ в умовах диференційованого особистісно-орієнтованого навчання».

Узагальнення та поширення передового психолого-педагогічного досвіду.

Узагальнення отриманих результатів, розробка методичних рекомендацій щодо внесення відповідних змін до шкільних програм.

Цикл семінарів-практикумів щодо наукових підходів та практичної реалізації інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості.

Пропаганда набутого психолого-педагогічного досвіду, круглі столи, прес-конференції тощо.

Підведення підсумків контрольньо-узагальнюючого етапу дослідження.

Очікувані результати та форми їх подання

№ п/п	Назва документу, очікуваний результат	Форма подання
1.	Аналіз існуючих в сучасній психологічній та педагогічній науці інноваційних технологій навчання, розвитку, проектування, формування і самоздійснення особистості. Розробка інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня	Банк інноваційних технологій навчання, розвитку, проектування, формування і самоздійснення особистості.
2.	Нормативно-правове забезпечення експерименту: підготовка науково-теоретичного обґрунтування проблеми дослідження	Прийняття відповідних рішень педагогічною радою, конференцією гімназії. Розробка програми науково-дослідної та експериментальної роботи
3.	Проведення науково-практичного семінару для керівників навчальних закладів, громадськості та науковців на тему: «Інноваційні психолого-педагогічні технології розвитку особистості в навчальному закладі».	Методичні рекомендації для учасників експерименту
4.	Підведення підсумків організаційно-прогнозуючого етапу дослідження	Розроблена нормативна база, план діяльності
5.	Підбір комплексу психодіагностичних методик	Програма психодіагностичного дослідження
6.	Розробка інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня в навчально-виховному процесі ЗНЗ	Програми уроків
7.	Організація діагностики розвитку особистості учня	Анкети, тести
8.	Організація діагностики особистості вчителя	Анкети, тести
9.	Здійснення констатуючого дослідження, спрямованого на визначення особливостей професійного самоздійснення вчителів	Результати діагностики
10.	Підведення підсумків діагностично-констатуючого етапу дослідження	Скорегована програма експериментальної роботи
11.	Інформаційно-методичний супровід фахівців, які	Методичні рекомендації

	здійснюватимуть педагогічну та психологічну роботу з учнями	
12.	Інформаційно-методичний супровід фахівців, які здійснюватимуть педагогічну та психологічну роботу з вчителями	Методичні рекомендації
13.	Випробування та аналіз особливостей застосування інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учнів в навчально-виховному процесі ЗНЗ	Результати діагностики
14.	Перевірка ефективності інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня в експериментальних та контрольних групах	Результати діагностики
15.	Підведення підсумків науково-дослідного етапу дослідження	Скорегована програма дослідження
16.	Теоретико-практичне оволодіння психологами, вчителями-предметниками, адміністрацією навчальних закладів, включених в експеримент, розробленими інноваційними психолого-педагогічними технологіями розвитку особистості	Проведення науково-практичного семінару на тему: «Впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в навчальному закладі».
17.	Підвищення якості навчально-виховного процесу	Індивідуальні психолого-педагогічні картки учня
18.	Підвищення рівня мотивації учнів до навчання та створення передумов для гармонійної соціалізації особистості учня	Індивідуальні психолого-педагогічні картки учня
19.	Інформаційно-методичний супровід фахівців, які здійснюватимуть педагогічну та психологічну роботу з учнями	Методичні посібники
20.	Впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в навчально-виховний процес ЗНЗ	Методичні посібники з розробками уроків
21.	Створення міні-посібників з розробкою уроків на основі розроблених інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості	Методичні посібники з розробками уроків
22.	Підведення підсумків контрольньо-узагальнюючого етапу дослідження	Статті
23.	Створення моделі «Інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості» на основі генетико-моделюючого підходу	Схема-модель
24.	Формування психолого-педагогічної компетентності вчителів щодо роботи з використанням інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості шляхом проведення циклу психолого-педагогічних семінарів, конференцій, тренінгів	Матеріали конференцій, семінарів, тренінгів
25.	Створення банку даних наукових розробок сучасних інноваційних психолого-педагогічних технологій	Методичні посібники

26.	Поширення досвіду	Матеріали конференцій, семінарів
-----	-------------------	----------------------------------

Організаційно-кадрове забезпечення науково-дослідної та експериментальної роботи

Наукове керівництво здійснюватиме Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України в особі директора Інституту, дійсного члена НАПН України, доктора психологічних наук, професора **Максименка С.Д.**

Наукові консультанти:

Смульсон М.Л., завідувачка лабораторії нових інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, член.-кор. НАПН України, доктор психологічних наук, професор.

Кокун О.М., заступник директора з науково-інноваційної роботи Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, доктор психологічних наук, професор.

Пророк Н.В., провідний науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник.

Пушкарьова Т.О., заступник директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, доктор педагогічних наук, професор.

Панасенко Н.М., старший науковий співробітник лабораторії вікової психофізіології Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, кандидат психологічних наук, доцент.

Воронцова Е.В., начальник відділу науково-педагогічних технологій і проектів Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України.

Назар М.М., старший науковий співробітник лабораторії нових інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, кандидат психологічних наук.

Шатирко Л.О., старший науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Виконавчий керівник:

Кравченко Д.Г., директор Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», кандидат філософських наук, заслужений працівник освіти України.

Відповідальні виконавці:

Поляков О.В. - директор комунального закладу освіти «Дніпропетровський обласний ліцей-інтернат фізико-математичного профілю», кандидат фізико-математичних наук, доцент.

Добосевич М.С. - директор Львівського фізико-математичного ліцею при Львівському національному університеті імені Івана Франка, заслужений вчитель України.

Сичевський А.Г. – директор Комарівського навчально-виховного об'єднання «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дитячий садок».

Макосій В.Б. – директор Долинської гімназії № 1 Долинської районної ради Івано-Франківської області.

Годованець Б.В. – директор Поліської середньої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Коростенського району Житомирської області, старший вчитель;

Багінська А.Т. - заступник директора з виховної роботи Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», вчитель-експериментатор історії.

Зеленська З.П. - заступник директора з науково-методичної роботи, вчитель-експериментатор англійської мови Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Гавриленко О.В. - психолог-експериментатор Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Мартолог Н.В. - вчитель-експериментатор української літератури Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Комлєва К.О. - вчитель-експериментатор української мови та літератури Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Солов'янов М.О. - вчитель-експериментатор української мови та літератури Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Орлюк Я.В.- вчитель-експериментатор української мови та літератури Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Макодзеба М.О. - педагог-організатор Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної АПН України.

Підлісна С.В.- вчитель-експериментатор початкових класів Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Костенко А.О. - вчитель-експериментатор інформатики Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Копилова Л.В.- завідувача кафедрою фізичного виховання Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», вчитель-експериментатор, науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Ковбасюк С.С.- вчитель-експериментатор фізичного виховання Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер», науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Гринь А.Р. – соціальний педагог-експериментатор Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер».

Філіпенко В.М. – психолог-експериментатор Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер».

Могиляста С.М. – вчитель-експериментатор англійської мови Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер».

Павленко М.В. - вихователь-експериментатор ДНЗ № 378 м. Києва.

Матеріально-технічне та фінансове забезпечення експерименту

За матеріально-технічне забезпечення відповідають керівники відповідних навчальних закладів, зазначених у списку базових дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, учасників дослідно-експериментальної роботи.

Реалізація дослідно-експериментальної роботи передбачає фінансування за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством України.

Науковий керівник,

директор Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України,
дійсний член НАПН України,

доктор психологічних наук, професор _____ **Максименко С.Д.**

Виконавчий керівник,

директор Києво-Печерського
ліцею № 171 «Лідер»,

кандидат філософських наук,

заслужений працівник освіти України _____ **Кравченко Д.Г.**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
«9» квітня № 404

ПРОГРАМА
дослідно-експериментальної роботи за темою:
«Психолого-педагогічні засади інноваційних технологій розвитку
особистості»
на базі Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер»
на 2015-2019 роки

Завдання дослідно-експериментальної роботи:

- Проведення теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, визначення проблем в організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах України.
- Визначення проблем у навчально-виховному процесі, які можна вирішити за допомогою інноваційних психолого-педагогічних технологій.
- Теоретичне обґрунтування системи інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості, які впроваджуються в навчально-виховний процес ЗНЗ.
- Розробка інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня для вирішення конкретних проблем. Теоретичне обґрунтування їх доцільності, розробка умов застосування.
- Впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня.
- Впровадження у практику роботи ЗНЗ інноваційних психолого-педагогічних технологій, спрямованих на забезпечення професійного самоздійснення особистості вчителя.
- Розробка науково-методичного інструментарію для проведення експериментального дослідження та моніторингу ефективності інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості.
- Здійснення експериментальної перевірки ефективності впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня в системі роботи загальноосвітніх навчальних закладів.
- Здійснення експериментальної перевірки ефективності впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості вчителя в системі роботи загальноосвітніх навчальних закладів.
- Узагальнення результатів, отриманих в ході експериментальної роботи.
- Розробка науково-методичних рекомендацій щодо впровадження системи інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку

особистості в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу.

№ п\п	Зміст роботи	Термін виконання	Очікувані результати
I етап - Організаційно-прогнозуєчий (вересень 2015 р. - травень 2016 р.):			
1.	Аналіз існуючих в сучасній психологічній та педагогічній науці інноваційних технологій навчання, розвитку, проектування, формування і самоздійснення особистості	до травня 2016 р.	Банк інноваційних технологій навчання, розвитку, проектування, формування і самоздійснення особистості
2.	Проведення теоретичного аналізу психологічних та педагогічних праць згідно з темою дослідження	до травня 2016 р.	Реферати, публікації
3.	Визначення принципів, методів та методик для проведення психолого-педагогічних досліджень за темою експерименту	до травня 2016 р.	Затверджена програма експерименту
4.	Теоретичне обґрунтування системи інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості, які впроваджуються в навчально-виховний процес ЗНЗ: - підготовка науково-теоретичного обґрунтування проблеми дослідження; - розробка програми науково-дослідної та експериментальної роботи за темою.	до вересня 2015 р.	Заявка на експеримент
№ п\п	Зміст роботи	Термін виконання	Очікувані результати
5.	Нормативно-правове забезпечення експерименту: прийняття відповідних рішень педагогічною радою, конференцією гімназії	до травня 2016 р.	Проект положення про експериментальні класи, накази по районному відділу управління освіти та по закладах освіти
6.	Проведення науково-практичного семінару для керівників ЗНЗ, громадськості та науковців на тему: «Інноваційні психолого-педагогічні технології розвитку особистості в навчальному закладі»	квітень-травень 2016 р.	Узагальнені матеріали семінару, публікації
II етап - Діагностично-констатуючий (червень 2016 - травень 2017 р.):			
1.	Забезпечення умов для проведення експерименту: укладання угод,	до вересня	Укладені угоди, створені штатні

	складання та затвердження відповідних штатних розкладів	2016 р.	розклади
2.	Здійснення констатуючого дослідження, спрямованого на визначення особистісних особливостей учнів	до вересня 2016 р.	Індивідуальні карти учня
3.	Здійснення констатуючого дослідження, спрямованого на визначення особливостей професійного самоздійснення вчителів	листопад 2016 р.	Індивідуальні карти вчителя
4.	Розробка інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня в навчально-виховному процесі ЗНЗ	листопад грудень 2016 р.	Створені творчі групи вчителів, методичні рекомендації (планування експериментального уроку з використанням інноваційних психологічних технологій)
№ п/п	Зміст роботи	Термін виконання	Очікувані результати
5.	Узагальнення діагностики, визначення критеріїв досягнення результатів, методик діагностики, принципів аналізу. Розробка анкет, тестів, інших методів діагностики, форм звітності закладів освіти, що працюють в експерименті	листопад-грудень 2016 р.	Створений банк діагностичних методик, схеми аналізу перебігу експерименту, анкети для учнів, батьків, педагогів тощо
6.	Прогнозування позитивних і негативних результатів експериментальної роботи. Розробка критеріїв оцінки досягнення очікуваних результатів	грудень 2016 р.	Визначені прогнозовані ризики та переваги, критерії оцінки результатів експерименту. Аналіз співвідношення мети, задач очікуваним результатам
7.	Поповнення банку даних вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій в освітній процес	січень - березень 2017 р.	Складання узагальненого банку інноваційних технологій
8.	Розробка критеріїв оцінки досягнення очікуваних результатів дослідно-експериментальної роботи	до вересня 2016 р.	Критерії оцінки результатів експерименту
9.	Проведення консультацій для педагогів, учнів та батьків з теми експериментальної роботи	квітень – травень 2016 р.	Індивідуальні консультації
10.	Впровадження у практику роботи ЗНЗ інноваційних психолого-педагогічних технологій, спрямованих на забезпечення професійного самоздійснення особистості вчителя	квітень – травень 2017 р.	Програми тренінгів
№ п/п	Зміст роботи	Термін виконання	Очікувані результати

11.	Проведення науково-практичного семінару для керівників закладів освіти на тему «Застосування інноваційних психолого-педагогічних технологій в навчальному закладі»	березень 2017 р.	Узагальнені матеріали семінару, публікації
12.	Консультації для керівників освітніх закладів щодо залучення до експерименту	до травня 2017 р.	Банк даних інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості
13.	Вивчення освітньо-кваліфікаційного рівня забезпеченості педагогічними кадрами експериментальних закладів	лютий – березень 2017 р.	Надання методичної допомоги у складанні індивідуальних планів підвищення професійного рівня педагогів експериментальних класів
14.	Визначення методів, програми моніторингових досліджень результатів експерименту	лютий – березень 2017 р.	Картотека методів, програм дослідження
15.	Створення банку методик психологічного супроводу експерименту	березень – квітень 2017 р.	Банк методик
16.	Розробка алгоритму адміністративного супроводу експерименту	квітень – травень 2017 р.	Методичні рекомендації
17.	Підготовка психолого-педагогічних методичних рекомендацій щодо впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості	протягом року	Методичні рекомендації
III етап - Науково-дослідний (червень 2017 р. – травень 2018 р.):			
1.	Інформаційно-методичний супровід фахівців, які здійснюватимуть педагогічну та психологічну роботу з учнями	протягом року	Методичні рекомендації
2.	Інформаційно-методичний супровід фахівців, які здійснюватимуть педагогічну та психологічну роботу з вчителями	вересень 2017 р. - травень 2018 р.	Методичні рекомендації
3.	Випробування та аналіз особливостей застосування інноваційних психологічних технологій розвитку особистості учнів в навчально-виховному процесі ЗНЗ	вересень 2017 р. - травень 2018 р.	Банк методик оцінювання
4.	Створення контрольних груп для перевірки ефективності у розроблених та впроваджених в навчально-виховний процес ЗНЗ інноваційних психологічних технологій розвитку особистості учня	вересень 2017 р. - травень 2018 р.	Створення банку контрольних груп

5.	Перевірка результативності інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня в експериментальних та контрольних групах	травень 2018 р.	Аналіз результативності застосування інноваційних психологічних технологій розвитку особистості учня
6.	Поповнення електронного банку даних з інноваційних технологій розвитку особистості	вересень 2018 р.	Електронна база технологій
7.	Проведення моніторингу уроків та занять за інноваційними психолого-педагогічними технологіями розвитку особистості учня в експериментальних класах.	протягом року	Звіти
№ п\п	Зміст роботи	Термін виконання	Очікувані результати
8.	Проведення аналізу якості і результатів уроків та занять за інноваційними психолого-педагогічними технологіями розвитку особистості учня в експериментальних класах	вересень 2018 р. - травень 2018 р.	Аналіз відвіданих уроків та методична допомога педагогам-експериментаторам
9.	Апробація інноваційних психологічних технологій розвитку особистості для підвищення якості освітніх послуг	протягом навчального року	Схема-модель формування технологічної культури учасників навчально-виховного процесу
10.	Проведення конференції для педагогічної громади міста «Психолого-педагогічні умови розвитку особистості»	травень 2018 р.	Матеріали конференції
11.	Проведення семінарів-практикумів, майстер-класів для керівників навчальних закладів та педагогів «Інноваційні психолого-педагогічні технології розвитку особистості», «Психолого-педагогічні інновації на уроці як засіб досягнення якості навчання учнів», «Інноваційні психолого-педагогічні технології як засіб професійного самоздійснення вчителя» тощо	щоквартально	Матеріали семінарів-практикумів, майстер-класів
12.	Організація діяльності вчителів-експериментаторів. Проведення майстер-класів з інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості	протягом року	Банк психологічних новацій (у системі інноваційної освітньої діяльності)
13.	Проведення моніторингових досліджень, констатуючих зрізів	травень, грудень кожного року	Аналіз результативності роботи
14.	Визначення способів запобігання та корегування можливих негативних наслідків експерименту	протягом року	Аналіз проміжних результатів експерименту

IV етап - Контрольно-узагальнюючий (червень 2018 р. – грудень 2019 р.)			
1.	Забезпечення умов методичного супроводу впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості	постійно (вересень-травень) 2015-2019 рр.	Методичні рекомендації, пам'ятки, алгоритми
2.	Теоретико-практичне оволодіння психологами, вчителями-предметниками, адміністрацією навчальних закладів, включених в експеримент, розробленими інноваційними психолого-педагогічними технологіями розвитку особистості	постійно	Щорічний аналіз рівня інноваційної психолого-педагогічної культури учасників навчально-виховного процесу
3.	Впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в навчально-виховний процес	вересень - жовтень 2018 р.	Відкориговані шкільні програми
4.	Підготовка до видання методичного комплексу посібників, методичних рекомендацій для реалізації інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості учня	листопад – грудень 2018 р.	Посібники, методичні рекомендації
5.	Методична допомога та корекція процесу впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості	постійно	Аналіз проведених заходів, обмін досвідом
6.	Система методичних заходів для вчителів щодо реалізації впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості з метою підвищення ефективності уроку	постійно	Аналіз діяльності методистів
№ п\п	Зміст роботи	Термін виконання	Очікувані результати
7.	Проведення підсумкової методичної конференції за темою «Стан, проблеми, перспективи впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в навчальному закладі»	січень 2019 р.	Матеріали конференції
8.	Визначення алгоритму ефективного застосування та впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в	лютий - березень 2019 р.	Оформлення результатів роботи

	навчально-виховному процесі ЗНЗ в умовах диференційованого особистісно-орієнтованого навчання		
9.	Проведення комплексного аналізу результативності впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості	квітень-травень 2019 р.	Узагальнення результатів досліджень
10.	Кількісний та якісний аналіз результатів експерименту на основі визначених критеріїв; впровадження технологій, що розвивають особистість	вересень - жовтень 2019 р.	Узагальнений аналіз
11.	Підготовка наукового звіту про результати експериментальної роботи	листопад-грудень 2019 р.	Звіт
12.	Проведення Всеукраїнського науково - практичного семінару на тему «Психолого-педагогічні засади інноваційних технологій розвитку особистості в навчально-виховному процесі ЗНЗ в умовах диференційованого особистісно-орієнтованого навчання»	листопад 2019 р.	Презентація досвіду практичної роботи освітніх установ
13.	Узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду	листопад - грудень 2019 р.	Оформлення ППД
№ п/п	Зміст роботи	Термін виконання	Очікувані результати
14.	Узагальнення отриманих результатів, розробка методичних рекомендацій щодо внесення відповідних змін до методики викладання.	протягом року	Оформлені зміни до шкільних програм
15.	Цикл семінарів-практикумів щодо наукових підходів та практичної реалізації інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості	протягом року	Матеріали семінарів
16.	Пропаганда набутого психолого-педагогічного досвіду, круглі столи, прес-конференції тощо	протягом року	Взаємодія з ЗМІ, громадою

Автор ініціативи, науковий керівник:

директор Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер»,
кандидат філософських наук,
заслужений працівник освіти України

_____ **Кравченко Д.Г.**